

Ekonomika podjetja

Managerjeva knjižnica

Glavni urednik

prof. dr. Egon Žižmond

Uredniški odbor

doc. dr. Roberto Biloslavo

izr. prof. dr. Štefan Bojnec

izr. prof. dr. Slavko Dolinšek

doc. dr. Justina Erčulj

doc. dr. Tonči A. Kuzmanić

izr. prof. dr. Zvone Vodovnik

ISSN 1855-0886

Ekonomika podjetja

Štefan Bojnec

Žiga Čepar

Tanja Kosi

Bojan Nastav

Management

Ekonomika podjetja

izr. prof. dr. Štefan Bojnec

asist. Žiga Čepar

asist. Tanja Kosi

asist. Bojan Nastav

Strokovni recenzent · izr. prof. dr. Jani Bekő

Izdala in založila · Univerza na Primorskem,

Fakulteta za management Koper,

Cankarjeva 5, 6104 Koper

Vodja založbe · Alen Ježovnik

Lektorirala · Ksenija Štrancar

Fotografija · Žare Veselič

Risbe in oblikovanje · Alen Ježovnik

Naklada · 1000 izvodov

Oktober 2007

© 2007 Fakulteta za management Koper

CIP – Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

658(075.8)(076.1)

EKONOMIKA podjetja / Štefan Bojnec ... [et al.] ;

[risbe Alen Ježovnik]. - Koper : Fakulteta za management, 2007. -

(Managerjeva knjižnica)

ISBN 978-961-6573-62-7

1. Bojnec, Štefan

234955008

Kazalo

Seznam preglednic · 8

Seznam slik · 9

Predgovor · 11

Uporabljeni simboli · 13

- 1 Gospodarjenje in ekonomika podjetja · 17
    - 1.1 Redkost kot osnovni ekonomski problem · 17
    - 1.2 Dobrine · 18
    - 1.3 Proizvodni dejavniki · 20
    - 1.4 Gospodarjenje · 22
    - 1.5 Odločanje o kombinaciji proizvodnih/storitvenih dejavnosti · 24
    - 1.6 Opredelitev ekonomike podjetja · 32
- Temeljni pojmi* · 34
Vprašanja · 34
Priporočena literatura · 35

PRVI DEL *Podjetje in okolje njegovega poslovanja*

- 2 Podjetje in poslovanje · 37
    - 2.1 Podjetje kot organizacija · 37
    - 2.2 Vrste in oblike podjetij · 39
    - 2.3 Nastanek, razvoj in prenehanje podjetij · 44
    - 2.4 Sredstva, viri sredstev in poslovni izid podjetja · 52
    - 2.5 Proizvodni dejavniki, ki omogočajo proizvodni proces podjetja · 54
    - 2.6 Cilji podjetja · 57
    - 2.7 Konkurenčno okolje podjetja · 60
- Temeljni pojmi* · 61
Vprašanja · 62
Priporočena literatura · 63
- 3 Uporaba ponudbe in povpraševanja · 65
    - 3.1 Uporaba teorije proizvodnje · 65
    - 3.2 Uporaba teorije stroškov · 79
    - 3.3 Tržno povpraševanje · 90
    - 3.4 Tržna ponudba · 93

- 3.5 Elastičnost povpraševanja in ponudbe · 95
- 3.6 Določanje ravnotežne cene · 103
- Temeljni pojmi* · 105
- Vprašanja* · 106
- Priporočena literatura* · 106
- 4 Tržne strukture · 109
  - 4.1 Oblike tržne konkurence · 109
  - 4.2 Popolna konkurenca · 110
  - 4.3 Monopol · 113
  - 4.4 Monopolistična konkurenca · 115
  - 4.5 Oligopol · 117
  - Temeljni pojmi* · 118
  - Vprašanja* · 119
  - Priporočena literatura* · 119

- DRUGI DEL *Odločitve v podjetju*
- 5 Proizvodnja, stroški in odločitve podjetja · 121
  - 5.1 Kritična točka gospodarnosti · 121
  - 5.2 Odločitve v podjetju v okviru popolne konkurence · 139
  - 5.3 Odločitve v podjetju v nepopolni konkurenci · 151
  - 5.4 Amortizacija · 177
  - Temeljni pojmi* · 187
  - Vprašanja* · 188
  - Priporočena literatura* · 188
- 6 Oblikovanje cen · 191
  - 6.1 Cena in njene funkcije · 191
  - 6.2 Cenovna politika podjetja · 193
  - 6.3 Temeljne metode oblikovanja cen · 198
  - Temeljni pojmi* · 216
  - Vprašanja* · 217
  - Priporočena literatura* · 218
- 7 Spremljanje poslovanja podjetja · 219
  - 7.1 Uspešnost poslovanja · 219
  - 7.2 Izkaz uspeha · 220
  - 7.3 Izbor prodajnega načrta in postopek ABC · 228
  - 7.4 Analiziranje poslovanja podjetja · 234
  - Temeljni pojmi* · 242
  - Vprašanja* · 242
  - Priporočena literatura* · 243

8	Naložbeni izračuni · 245
8.1	Pojem in vrste naložb · 245
8.2	Naložbe v osnovna in obratna sredstva · 248
8.3	Proces naložbenega odločanja · 250
8.4	Vrednotenje naložb · 253
	<i>Temeljni pojmi · 275</i>
	<i>Vprašanja · 276</i>
	<i>Priporočena literatura · 277</i>
	Priloga · 279

Seznam preglednic

- 2.1 Delitev gospodarskih družb · 44
- 2.2 Struktura bilance stanja · 54
- 2.3 Struktura izkaza uspeha (poslovnega izida) · 54
- 5.1 Igra z ničelno vsoto · 171
- 5.2 Igra z neničelno pozitivno vsoto · 172
- 5.3 Igra z neničelno negativno vsoto · 172
- 6.1 Cenovno-kakovostne strategije oblikovanja cen · 196
- 6.2 Struktura prodajne cene proizvoda · 211
- 7.1 Povezanost bilance stanja in izkaza uspeha · 221
- 7.2 Temeljne vrste poslovnega izida · 224
- 7.3 Intervali vrednosti za stopnjo donosnosti sredstev in kapitala v različnih dejavnostih · 242

Seznam slik

- 1.1 Delitev dobrin glede na razpoložljivost · 19
- 1.2 Delitev dobrin glede na proizvodni proces · 21
- 1.3 Povezava med trgom proizvodnih dejavnikov ter trgom proizvodov in storitev · 21
- 1.4 Faze gospodarskega procesa · 23
- 1.5 Transformacijska krivulja ali krivulja alternativnih možnosti proizvodnje · 27
- 1.6 Oblike transformacijskih krivulj · 28
- 1.7 Premiki transformacijske krivulje · 29
- 1.8 Premica enakih stroškov (izokosta) podjetja · 31
- 2.1 Podjetja glede na organiziranost · 41
- 2.2 Pravne oblike podjetij · 43
- 2.3 Postopek za ustanovitev gospodarske družbe · 48
- 3.1 Celotni, mejni in povprečni proizvod · 71
- 3.2 Izokvante · 77
- 3.3 Primera izokvant pri ničelni in popolni nadomestljivosti · 78
- 3.4 Različni donosi obsega · 80
- 3.5 Celotni, spremenljivi in stalni stroški ter mejni stroški in vse tri oblike povprečnih stroškov · 85
- 3.6 Naraščajoči, konstantni in padajoči dolgoročni povprečni stroški · 86
- 3.7 Krivulja učenja · 89
- 3.8 Primer 80-odstotne krivulje učenja · 90
- 3.9 Padajoča krivulja povpraševanja · 91
- 3.10 Sprememba obsega povpraševanja · 91
- 3.11 Povečanje povpraševanja · 92
- 3.12 Zmanjšanje povpraševanja · 92
- 3.13 Naraščajoča krivulja ponudbe · 93
- 3.14 Sprememba obsega ponudbe · 93
- 3.15 Povečanje ponudbe · 95
- 3.16 Zmanjšanje ponudbe · 95
- 3.17 Krivulja povpraševanja · 98
- 3.18 Oblikovanje ravnotežne tržne cene in ravnotežne prodane količine · 103
- 3.19 Previsoka cena in presežna ponudba · 104

- 3.20 Prenizka cena in presežno povpraševanje · 104
- 4.1 Krivulja povpraševanja in ponudbe za popolnokonkurenčni trg · 112
- 4.2 Krivulja povpraševanja za različne obsega proizvoda za posamezno podjetje na popolnokonkurenčnem trgu · 112
- 5.1 Kritična točka gospodarnosti pri linearnih funkcijah celotnega prihodka in celotnih stroškov · 126
- 5.2 Kritična točka gospodarnosti pri linearni funkciji celotnega prihodka in nelinearni funkciji celotnih stroškov · 128
- 5.3 Kritična točka gospodarnosti pri nelinearnih funkcijah celotnih stroškov in celotnega prihodka · 128
- 5.4 Vrednost mejnega proizvoda in mejni strošek proizvodnega dejavnika · 141
- 5.5 Optimalna kombinacija zaposlitve proizvodnih dejavnikov · 141
- 5.6 Učinek spremembe cene dela · 143
- 5.7 Krivulja razvoja · 143
- 5.8 Odločitev podjetja o kratkoročnem prenehanju poslovanja v popolni konkurenci · 148
- 5.9 Odločitev podjetja o dolgoročnem maksimiranju dobička v popolni konkurenci · 150
- 5.10 Krivulja povpraševanja monopolista in mejni prihodek · 154
- 5.11 Elastičnost povpraševanja in pribitek k mejnim stroškom · 156
- 5.12 Maksimiranje dobička monopolnega podjetja · 159
- 5.13 Primerjava delovanja monopola in popolne konkurence · 159
- 5.14 Podjetje v monopolistični konkurenci v kratkem obdobju · 161
- 5.15 Dolgoročno ravnanje podjetja pri maksimiranju dobička na monopolnem trgu · 161
- 5.16 Odločitev podjetja o obsegu proizvodnje · 164
- 5.17 Lomljena krivulja povpraševanja · 174
- 5.18 Ceno določi vodilno podjetje · 175
- 6.1 Dejavniki oblikovanja cen · 197
- 6.2 Oblikovanje cen · 199
- 6.3 Kalkulacije · 201
- 7.1 Shematični prikaz celotnega prispevka za kritje · 225
- 7.2 Shematični prikaz kosmatega dobička · 225
- 7.3 Shematični prikaz razlike v ceni pri trgovskem podjetju · 226
- 7.4 Shematični prikaz dobička, povečanega za odhodke financiranja · 226
- 7.5 Shematični prikaz obrestne razlike · 227
- 7.6 Shematični prikaz dohodka ali dodane vrednosti · 227
- 8.1 Naložbe v širšem in ožjem smislu · 246
- 8.2 Metode vrednotenja naložbenih projektov · 253
- 8.3 Obrestovanje · 260
- 8.4 Diskontiranje · 262

Predgovor

Ekonomika podjetja pokriva vsebine, ki jih na ekonomskih in poslovnih fakultetah v Sloveniji in po svetu poučujejo v okviru predmetov Ekonomika podjetja in Upravljalvska ekonomika oziroma *Enterprise Economics* in *Managerial Economics*. Pričujoča knjiga ima osem poglavij, razdeljenih v dva vsebinska sklopa.

Prvo poglavje je uvod v obravnavo vsebin o gospodarjenju in ekonomiki podjetja. Gre za razlago temeljnih ekonomskih pojmov in konceptov ter ekonomskih vprašanj o redkosti kot temeljnem ekonomskem problemu, o dobrinah in proizvodnih dejavnikih ter o gospodarjenju. Z drugim poglavjem se začne prvi vsebinski sklop: podjetje in okolje njegovega poslovanja, ki ga sestavljajo tri poglavja. Drugo poglavje obravnava podjetje kot organizacijo, dotakne se tudi sredstev podjetja ter proizvodnih dejavnikov. Tretje poglavje govori o proizvodni in stroškovni strani delovanja podjetja ter o okolju, v katerem podjetje deluje: trgu. V četrtem poglavju zato podrobneje obravnavamo vprašanja trga oziroma različnih tržnih struktur, v katerih podjetje deluje. Predstavljene so poglavitne značilnosti različnih tržnih struktur, od popolne konkurence do monopolne tržne strukture.

Drugi del obravnava odločitve v podjetju in je tudi jedro knjige. V petem poglavju se na podlagi znanja iz predhodnih poglavij lotimo obravnave kritične točke gospodarnosti, sprejemanja odločitev vodstva podjetij v različnih tržnih strukturah ter ne nazadnje tudi vprašanja amortizacije. Tematika šestega poglavja je oblikovanje cen – predstavljene so temeljne metode oblikovanja cen, ki jim podjetja sledijo pri svojem poslovanju in doseganju lastnih ciljev. V sedmem poglavju predstavimo kazalnike za spremljanje poslovanja podjetja, ki so nujni za zasledovanje in doseganje ciljev podjetja in tudi tako imenovani postopek ABC, to je izbor prodajnega načrta za podjetje. V osmem poglavju se lotimo še naložbenih izračunov, kjer prikažemo poglavitne metode vrednotenja različnih naložb kot merilo za izbiro najbolj optimalne rešitve, naložbe za podjetje.

Knjigo smo zasnovali tako, da po vsebinski plati pokriva področje poučevanja na različnih fakultetah, hkrati pa smo si prizadevali za celovitost obravnavane tematike. Zato smo na primer v prvem delu besedila predstavili izhodišča za ekonomiko podjetja, ki so pomembna za razumevanje poglobitnega dela besedila (drugi del), niso pa nujno del gradiva za poučevanje visokošolskih predmetov s tega področja. Verjamemo, da smo uspeli zajeti večino pomembnih vsebinskih sklopov ekonomike podjetja in s tem pripraviti kakovostno gradivo za študij in spoznavanje te tematike sploh. Hkrati pa se zavedamo, da je treba študijsko gradivo sproti popravljati, dopolnjevati in spreminjati v skladu z novim okoljem, željami in potrebami, in sicer tako poslovnega sveta kot tudi študentov.

Koper, september 2007

Avtorji